keramiske noter 59/2024
30. årgang

Keramikkens Venner

Reviews · Besprechungen · anmeldelser · Besprechungen · Reviews

redigeret af Gunnar Jakobsen

Playing with Fire. Edmund de Waal and Axel Salto. Forlaget Press [Website: https://fpress.no], Oslo 2023. 256 s. ill. noter. engelsk tekst. 200 DKK. Fås på Clay Keramikmuseum Danmark: http://claymuseum.dk.

I samband med den internationellt turnerande utställningen *Playing with Fire: Edmund de Waal and Axel Salto* har en bok med samma titel publicerats av det norska Forlaget Press. I jämförelse med de senaste årens påkostade inbundna böcker om Salto som *Axel Salto: Stentøjsmesteren* (red. Susanne Bruhn & Pia Wirnfeldt, 2017) och *Axel Salto på papir* (Lars Dybdahl, 2019) är detta en till det yttre något mer anspråkslös utgåva, häftad och i mindre format. Om de två nyss nämnda titlarna har karaktären av uttömmande kataloger över Saltos arbete, är *Playing with Fire: Edmund de Waal and Axel Salto* mer av en teoretisk fördjupning som bygger på idén att skapa en dialog mellan två högt profilerade konstnärskap. Tyngdpunkten ligger på Edmund de Waals sätt att närma sig, möta och fundera kring Saltos keramik och arbeten i andra material samt – inte minst – hans texter.

Redan i sitt keramikhistoriska översiktsverk *20th Century Ceramics* (2003) gav de Waal en prominent plats till Salto i berättelsen om den moderna keramikens internationella avantgarde. Vid presentationen av den nya boken och utställningen på CLAY i Middelfart i oktober 2023 konstaterade de Waal att Salto var den främste (the greatest) inom keramiken under 1900-talet – en position som i den anglosaxiska världen ju annars ofta brukar tilldelas Bernard Leach. Som en framstående kännare och kritiker av just Leach, och själv ofta nämnd som världens mest framgångsrike nu levande keramiker, kan de Waal här tala med en särskild auktoritet.

Boken gestaltar ett möte mellan två jämbördiga, om än mycket olika, konstnärer. Salto kom från måleriet och grafiken och hans framgång inom keramiken var avhängig de skickliga modellörer, glasyrkemister, bränningstekniker och andra som fanns på de fabriker och verkstäder han samarbetade med, ett faktum han själv berör-de i sina texter. Hans sentida kollega de Waal är mer av en verkstadskeramiker, utbildad som lärling i den brittiska studio pottery-traditionen, men driver idag en stor ateljé med flera anställda medarbetare. Saltos keramikpjäser är oftast individuellt utformade solitärer, medan de Waal blivit känd för stora installationer med hundratals likartade kärl arrangerade på hyllor. Det som för dem samman är inte stil- eller arbetsmässiga likheter, utan snarare en uppfattning om den keramiska pjäsen som något för människan djupt meningsbärande och något som är förbundet med historia, myter och minnen. De delar också intresset för skrivande; när de Waal beskriver Salto som ”a man of letters” låter det sig läsas också som en beskrivning av honom själv.

Det är tydligt i boken att de Waals avsikt är att se på Saltos modernistiska konstskapande med nyfikna ögon och ställa frågor kring vad det har att säga idag. Vilka var dess drivkrafter och vilken är dess nutida relevans? Som keramiker med fallenhet för att skriva har de Waal ett naturligt intresse för Saltos publicerade texter, och boken inleds med en serie utdrag ur den danske kollegans artiklar och böcker från 1920- till 1950-talet, varav lejonparten tidigare inte funnits i engelsk språkdräkt. Vem som varit redaktör för textutdragen är oklart, men de förefaller vara valda av de Waal, eller i samråd med honom. Kortare citat från de översatta Salto-texterna återkommer i de Waals egen essä i boken, med rubriken ”Repeat, rewise, return”, där han med utgångspunkt i ett fotografi av Salto i en av Den kongelige Porcelainsfabriks stora ugnar beskriver en egen ugnsöppning och återkallar minnen från sin tid som ung keramiker på 1980-talet. Den associativa, något vindlande texten rör sig vidare till en diskussion om begrepp som förändring och transformation.

Författaren vänder sig ofta i du-form direkt till Salto, som i en tänkt dialog, ofta kretsande kring det okontrollerbara i keramikens processer: ”You understand the deep metaphor of danger that lies in the transformation of clay to ceramics.” Framställningen landar på ett naturligt vis i en diskussion om Ovidius och Actaeon-

myten och Saltos återkommande gestaltningar av den i grafik och stengods.

Boken innehåller också ett spänstigt och uppslagsrikt samtal om Salto mellan de Waal och Sanne Flyvbjerg, curator på CLAY. Den senare har även bidragit med en essä med titeln ”A singing world, a place of fire” som fungerar som en initierad introduktion till Saltos och de Waals respektive arbeten. Oundvikligen blir det en del upprepningar mellan bokens olika textavsnitt, men det stämmer överens med dess dialogiska karaktär. I ett pågående samtal är det ju inte ovanligt att man vänder tillbaka till samma ämnen från olika infallsvinklar.

Edmund de Waal närmar sig inte Salto okritiskt. Han konstaterar bland annat att barnboken *Kusais hændelser* (1934) ”is a little dodgy in its colonial emphasis” och om *Salto-Papir* (1943) noterar han att ”I am unsure as to the purpose of this book”. I sitt fiktiva samtal med Salto mästrar de Waal också vänligt den äldre kollegan för hans traditionellt betonade anmärkningar om porslinets kännetecken i *Det brændende nu* (1938). ”I wish you could read my book on this”, skriver de Waal med hänsyftning på sin porslinshistoriska bok *The White Road: Journey into an Obsession* (2015), ”but I’m not sure we have the time.”

Illustrationsmaterialet består av bilder av Saltos stengods, teckningar, grafiska blad och textiltryck samt en del faksimil som återger hur liknande material presenterades i Saltos egna publikationer under hans livstid. Det finns också ett par fotografier av Salto i arbete, vilka korresponderar med en fotoserie från de Waals studio i London. Med *Playing with Fire: Edmund de Waal and Axel Salto* har vi fått en inom keramiklitteraturen ganska ovanlig bok; en infallsrik och dialogbetonad text- och bildsamling som skildrar ett möte mellan två mästare från olika generationer, epoker och länder. Boken publiceras enbart på engelska vilket speglar de bådas internationella berömmelse; säkerligen kommer de flesta läsarna att finnas utanför Skandinavien.

Den enda egentliga anmärkning jag har mot boken rör återgivningen av Saltos texter, där boken i ett fall brister i akribi. Redan i sin *20th Century Ceramics* citerade de Waal den suggestiva beskrivning som Salto ger av sina egna keramikpjäser som demoniska ting, ”things … which rub you the wrong way”. Citatet återfinns i den engelska översättning av essän ”Den spirende Stil” som publicerades i boken med samma namn utgiven av Grafisk Cirkel 1949. Citatet återkommer på två ställen i de Waals essä i *Playing with Fire*. Men något som inte berörs är att den aktuella textstrofen inte återfinns i den danska versionen av essän ”Den spirende Stil”, utan enbart i dess engelska översättning. Handlar det om en fri tolkning av översättaren 1949, eller kan Salto i korrekturet till boken strukit strofen i den danska texten men av någon anledning låtit den stå kvar i den engelska? Sanne Flyvbjerg noterar i förbigående den ”palimpsestartade” karaktären hos Saltos texter; det var inte ovanligt att han skrev om och publicerade olika versioner av dem. Givet att det aktuella citatet om föremålen som ”gnuggar/skaver på fel sätt” tillmäts så stor betydelse i de Waals framställning hade det varit påkallat med en textkritisk kommentar kring de olika publicerade versionerna av ”Den spirende Stil” och ett påpekande om att formuleringen faktiskt inte återfinns i den danska versionen av Saltos text.

Love Jönsson
Museichef, Rian designmuseum i Falkenberg